

Probeer als ontwerper eerst de plek te begrijpen

Zoë van Eldik
cultureel antropoloog bij WEnR

“De ideale stad van de toekomst is een stad waarin mensen met de natuur samenleven. Daar zijn we nog ver van verwijderd, want bijvoorbeeld in mijn stad Den Haag zijn er genoeg mensen die klagen over de meeuwen. Terwijl die er toch eerder waren dan wij.”

Kunnen mensen dat, in een stad samenleven met de natuur?

“Er is nog een hele omslag nodig voordat mensen herkennen dat wij samenleven in de leefomgeving van dieren en planten, en vervolgens onze verantwoordelijkheid nemen voor die habitat. Praktisch gezien betekent dat dat mensen lang genoeg op een plek moeten wonen om zich daar te wortelen en zich verantwoordelijk te voelen, een verbinding aan te gaan.”

In het nieuwe EU-project ‘BIOTraCEs’ onderzoeken we negen casussen in Europa die natuurinclusief samenleven bevorderen. Een van die casussen is in Wageningen, waar een gemengd gezelschap

Lees verder op de volgende pagina

een natuurvriendelijke gemeenschap wil opzetten, met natuurlijke materialen en natuur als geïntegreerd onderdeel van de wijk. Ze willen de bouw passen in het landschap, in plaats van andersom zoals meestal gebeurt. En dat alles in overleg met gemeente, Staatsbosbeheer en de provincie.

We zijn net gestart, in deze fase is het belangrijk dat onderzoekers en initiatiefnemers elkaar leren begrijpen en vertrouwen opbouwen. Door de verschillende initiatieven op nauwe voet te volgen hopen we systematische dynamieken te ontdekken die tot verandering kunnen leiden. Eindresultaat van het project moet zijn een theorie van transformatieve verandering, waarmee we hopelijk ook andere initiatieven kunnen inspireren.”

Welke barrières zijn er voor de groene stad?

“Een van de problemen die we tegenkomen, ook in andere projecten, is bijvoorbeeld de richtlijn dat er altijd 1,5 parkeerplaats per huishouden moet zijn. Ook lopen gemeenschappelijke woonvormen aan tegen praktische problemen als het krijgen van een hypotheek. Zodra iets afwijkt van de standaard, krijg je meteen gedoe met vergunningen, en pas je vaak niet in de kaders van de subsidiepotjes.

Ook lastig is dat overheden toch altijd nog erg sectoraal zijn ingericht en vaak te kampen hebben met personeelstekorten. Vooral in kleinere gemeenten is er dan geen capaciteit of kennis in huis voor dingen die net een beetje anders zijn.

Als cultureel antropoloog zie ik vaak wrijving ontstaan als mensen dingen anders interpreteren. Vraag 10 mensen naar een boom te kijken en te vertellen wat ze zien en je krijgt waarschijnlijk telkens een ander antwoord. Een bosbouwer ziet misschien hout dat geld opbrengt, een projectontwikkelaar ziet iets wat in de weg staat voor een parkeerplek, een ecoloog ziet een habitat voor allerlei soorten en een kind wil erin klimmen, waardoor zijn ouders misschien vooral gevaar zien. We noemen dat ook wel constructivisme of fenomenologie; het besef dat iedereen zijn eigen interpretatie heeft en dat dat consequenties kan hebben voor ieders realiteit, emotie en gedrag.

Een aardig voorbeeld was een project met gratis bomen in Den Haag. Natuurlijk een heel mooi en goed bedoeld initiatief, maar de uitvoering had achteraf misschien iets beter gekund. Zo werden grote bomen uitgedeeld in wijken met weinig of te kleine tuinen, en op het plaatje stonden de bomen zonder blad. Dat maakte het aannemen van een boom voor veel mensen onaantrekkelijk.

Lees verder op de volgende pagina

Voor sommige culturen is het ook belangrijk dat bomen een duidelijke functie hebben, bijvoorbeeld fruit dragen.

Ik zie het als mijn rol om dingen niet alleen te verklaren, maar ook begrijpen. Het deel 'begrijpen' wordt soms minder serieus genomen, want bij wetenschap denken mensen vaak aan cijfers en procenten. Maar in het sociaal domein zijn weinig wetmatigheden, dus kom je met begrijpen vaak een stuk verder."

Hoe kun je de transitie versnellen?

"Ik zou een ontwerper aanraden om eerst het veld in te stappen voordat hij of zij begint. Ga met mensen in gesprek, laat het mensen verzinnen, ga er liefst een tijdje wonen, dan is de kans veel groter dat bewoners het overnemen, dat het duurzaam is. Er verandert wel al iets hoor, in de ruimtelijke ordening is bodem- en watersturend ontwerpen al langzaam aan het inzakken. Maar doe dat dan mét mensen. Het kost meer tijd, maar als je het niet doet, geeft dat frustratie en verzet.

Rondom transities wordt vanuit het sociaal domein steeds vaker gesproken over 'just transitions'. Daarin worden drie vormen van rechtvaardigheid onderscheiden: (1) rechtmatige distributie (eerlijke verdeling), (2) rechtmatige toegang tot proces (kunnen meepraten en -beslissen) en (3) rechtmatige erkenning van verschillen. Als je dit toepast op de groen stad dan kun je bij (1) bijvoorbeeld nadenken over of er genoeg groen is, en of dat evenredig verdeeld is over welvarende en minder welvarende wijken. Bij (2) kun je je afvragen of bewoners, maar ook niet menselijke vormen van leven voldoende stem hebben in een proces. En bij (3) gaat het om het erkennen van de verschillende waarden die aan natuur wordt toegekend. Die waarden kan je ook vergroten. Bijvoorbeeld door mensen te stimuleren vaker de natuur in te gaan en kinderen op school meer over de natuur te leren.

In dat licht vind ik het 'ecologisch stoepkrijten' een geweldig initiatief. Een groep ecologen zet de naam bij plantjes die tussen de stoeptegels groeien. Zo'n plantje is dan ineens geen onkruid meer, maar een plant in je omgeving die je bij naam kunt benoemen!"

Zoë van Eldik
cultureel antropoloog
